

Socialdepartementet
Utbildningsdepartementet

Slutrapport - uppdrag att förstärka arbetet med vuxna missbrukare och ungdomar som har varit, är eller riskerar att bli utsatta för prostitution eller människohandel för sexuella ändamål
(S2008/8418/ST)

Statens institutionsstyrelse (SiS) ansvarar för sådana hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt för hem som avses i 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). SiS har även ansvaret för verkställighet av den straffrättsliga påföljden sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU).

På de särskilda ungdomshemmen vårdas med stöd av LVU ungdomar i åldern 12–20 år med framförallt allvarlig psykosocial problematik. Vården syftar till att hjälpa den unge till utveckling och mognad samt att skapa förutsättningar för ett liv utan våld, droger och kriminalitet. Vid LVM-hemmen vårdas vuxna personer som är i behov av tvångsvård för att komma ifrån sitt missbruk då vården inte kan tillgodoses på annat sätt. Tvångsvården syftar till att genom behövliga insatser motivera missbrukaren så att han eller hon kan antas vara i stånd att frivilligt medverka till fortsatt behandling och ta emot stöd för att komma ifrån sitt missbruk.

SiS har idag 25 särskilda ungdomshem och 11 LVM-hem, vilka är belägna över hela landet. Sju ungdomshem har särskilda platser för verkställighet av sluten ungdomsvård.

Enligt beslut den 16 oktober 2008 fick SiS regeringens uppdrag att förstärka arbetet med vuxna missbrukare och ungdomar som har varit, är eller riskerar att bli utsatta för

prostitution eller människohandel för sexuella ändamål. Uppdraget är en del av regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (Skr. 2007/08:167).

SiS redovisade en genomförandeplan i december 2008 och en delredovisning i december 2009. Detta är den slutredovisning som SiS i enlighet med regeringens uppdrag ska lämna senast den 1 mars 2011. Den beskriver vilka åtgärder som vidtagits samt hur rekvirerade medel använts.

Rapportens disposition

Rapporten inleds med en kort sammanfattning och en beskrivning av regeringens uppdrag till SiS. Sedan följer en översiktlig beskrivning av kunskapsläget avseende prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Förutsättningarna för projektets genomförande i myndigheten redovisas. Därefter följer en redogörelse för åtgärder och insatser i projektet. Rapporten avslutas med en summerande diskussion om erfarenheter av projektet samt en beskrivning av det fortsatta arbetet inom SiS.

Innehåll

Slutrapport - uppdrag att förstärka arbetet med vuxna missbrukare och ungdomar som har varit, är eller riskerar att bli utsatta för prostitution eller människohandel för sexuella ändamål.....	1
Rapportens disposition	2
Sammanfattning	4
Regeringens uppdrag till SiS	5
Förutsättningar för projektet	7
Prostitution och människohandel för sexuella ändamål	9
Inventering av kunskapsläget	9
Insatser i projektet	11
Kartläggning av målgruppen inom SiS.....	11
Kunskap om prostitution och människohandel för sexuella ändamål.....	18
Kunskap om sexualitet och genus	18
Samtalsgrupper om relationer, sexualitet, makt och våld.....	19
Samverkan med socialtjänsten	20
Avslutande diskussion	21

Sammanfattning

I det följande ges en beskrivning av vad projektet resulterat i med utgångspunkt från syftet med SiS uppdrag, att förstärka arbetet med vuxna missbrukare och ungdomar som har varit, är eller riskerar att bli utsatta för prostitution eller människohandel för sexuella ändamål och att i samråd med socialtjänsten utveckla ett arbetssätt som minskar risken för återfall i prostitution efter utskrivning från institutionen.

Ökad kunskap om ungdomars och klienters sexuella utsatthet

De särskilda frågor om sexuell utsatthet som ställts till ungdomar och klienter på SiS institutioner under 2010 har inte inneburit att SiS identifierar fler ungdomar och klienter som tar emot ersättning för sexuella tjänster, jämfört med tidigare uppföljningar. Däremot har frågorna inneburit att kunskapen om den gruppen har förstärkts. Det har gett SiS bättre förutsättningar till att ge relevanta hjälpinsatser men också till att utveckla och anpassa insatser i enlighet med målgruppens särskilda behov. Kartläggningen har också gett viktig ny kunskap om en grupp ungdomar och vuxna som har fått frågan om försäljning eller byte av sexuella tjänster men som har avböjt. Resultatet från kartläggningen visar att en av tre flickor som såväl en av tre kvinnor någon gång har fått sådana erbjudanden. Att ungdomar och vuxna har erbjudits detta visar på målgruppens utsatthet och säger något om det sociala sammanhang de befinner sig i. Kartläggningen visar också att målgruppen har omfattande behov av insatser på flera livsområden, vilket ställer krav på sammanhållna vårdinsatser för den här gruppen och samverkan mellan institutionerna, socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Ökad kunskap om prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Projektet har ökat SiS kunskap om prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Två regionala seminarier 2008 har gett ledningspersonal på SiS institutioner ökad kunskap om sexuell exploatering, prostitution och människohandel. Tre seminarier 2010 som riktade sig till SiS behandlingspersonal har gett deltagarna kunskap och en fördjupad förståelse för s.k. gråzonsprostitution dvs. personer som använder sin sexualitet som ett medel att få något annat än sexuell tillfredsställelse. Vidare gav seminarierna information om metoder att arbeta med barn och unga vuxna som utsatts för övergrepp via internet. Seminarierna har resulterat i diskussioner och erfarenhetsutbyte med utgångspunkt i särskilda fallbeskrivningar. Därutöver har omfattande kunskapsinhämtning skett i kontakten med övriga myndigheter och organisationer berörda av regeringens handlingsplan.

Ökad kunskap om sexualitet och genus

Drygt 370 personal (behandlingspersonal, sjuksköterskor, lärare) från 16 ungdomshem och sju LVM-hem har deltagit i en utbildning om sexualitet och sexuell hälsa. Utbildningen har gett personalen konkreta verktyg att samtala om sexualitet i vård och behandlingsarbetet och i personalgruppen. Deltagarna har fått stöd och förutsättningar att uppmärksamma ungdomars och klienters sexuella hälsa och att formulera ett gemensamt förhållningssätt. Utbildningen har utformats av SiS och Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) för vård och behandlingspersonal samt för personal inom skol- och hälso- och sjukvårdsverksamheten.

Samtalsgrupper om relationer, sexualitet, makt och våld

Projektet har skapat och utvecklat forum för ungdomar och vuxna på SiS institutioner, oavsett kön, att samtala om och få fördjupad förståelse för normer och värderingar som omgärdar kön på områden som relationer, sexualitet, makt och våld. Under 2010 har 21 personal från 11 ungdomshem och två personal från ett LVM-hem fått utbildning och handledning i att leda samtalsgrupper på den egna institutionen. En utvärdering efter avslutad utbildning visar att 11 av de 12 deltagande institutionerna bedriver regelbunden gruppverksamhet. För 10 institutioner är det ett direkt resultat av utbildning och handledning, att samtalsgrupper introducerats som en ny aktivitet på avdelningarna. För de två institutioner som hade motsvarande verksamhet sedan tidigare har utbildning och handledning bidragit till en bättre struktur och mer givande diskussioner.

Samverkan med socialtjänsten

SiS har tillsammans med socialtjänsten utvecklat arbetssätt som syftar till att stärka samverkan mellan SiS institutioner och socialtjänsten. Erfarenheter av arbete med vårdkedjor visar att ett nära samarbete mellan ungdomen, klienten, socialtjänsten och institutionen leder till en mer genomtänkt och långsiktig planering av vården och behandlingen. Ungdomen och klienten stannar längre i planerad behandling, mår bättre och är mer motiverad till förändring. Dessa erfarenheter ligger till grund för vägledningen "Vårdkedja med framgång" som SiS och Sveriges kommuner och landsting (SKL) gemensamt tagit fram. Vägledningen har använts i projektet för att etablera samverkan med socialtjänsten.

Regeringens uppdrag till SiS

Uppdraget till SiS ingår som en av 36 åtgärder i regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Som bakgrund till SiS uppdrag angav regeringen att det finns ett samband mellan missbruk och prostitution då prostitution kan vara ett sätt att finansiera missbruket. På grund av sambandet har en väl fungerande missbruks- och beroendevård betydelse även för att motverka

prostitution. Avseende människohandel för sexuella ändamål framhålls i uppdraget att det i första hand är kvinnor och flickor som utsätts för människohandel för sexuella ändamål, men att det även sker människohandel med män och pojkar. Det finns vidare ett tydligt samband mellan prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Prostitution har emellertid även andra grundorsaker och är inte alltid kopplad till handel med människor. Mot den bakgrunden får SiS i uppdrag att arbeta fram särskilda program med inriktning på att bemöta ungdomar och klienter på institutionerna som har befunnit sig, är eller riskerar att hamna i prostitution. SiS ska identifiera personerna och därefter stärka insatserna för vuxna såväl som ungdomar. SiS ska också i samråd med socialtjänsten utveckla ett arbetssätt som minskar risken för återfall i prostitution efter det att personerna lämnat SiS institutioner. Uppdraget ska bygga på de erfarenheter och vårdkedjemodeller som arbetats fram under genomförandet av uppdraget "Ett kontrakt för livet."

Projektets organisation

SiS har organiserat regeringens uppdrag som ett projekt. Forsknings- och utvecklingsenheten (FoU) har ansvarat för projektets genomförande, ledning och åiterrapportering till regeringen. Projektet har bestått i en förberedelsefas januari-oktober 2009, en genomförandefas november 2009-december 2010 och en utvärderingsfas januari – mars 2011.

I projektets styrgrupp har representanter från SiS, SKL och Socialstyrelsen ingått tillsammans med två representanter från SiS Brukarråd. Styrgruppen har följt utvecklingen av projektet och informerat om arbetet till SiS ledning. Styrgruppen har träffats vid fem tillfällen.

En referensgrupp bestående av representanter från SiS institutioner har följt utvecklingen av projektet och diskuterat konkreta samarbetsfrågor mellan SiS huvudkontor och institutionerna. Referensgruppen har bl.a. deltagit i utformningen av en utbildning om sexualitet och genus för personal på SiS institutioner samt i kartläggningen av ungdomar och klienter.

SiS har ingått i ett kunskapsutbyte om barn som utsätts för människohandel (trafficking) tillsammans med Östersjöstaternas råd, där länderna runt Östersjön plus Norge och Island ingår. Inom ramen för samarbetet har företrädare för SiS deltagit i ett drygt ettårigt utbildningsprogram. Det har bidragit till värdefull kunskap om trafficking på seminarier och konferenser i projektet.

Projektledaren har ingått i ett nätverk som tillkommit på initiativ av Socialstyrelsen för de myndigheter och organisationer som ansvarar för åtgärderna i regeringens handlingsplan. Berörda myndigheters och organisationers uppdrag i handlingsplanen vänder sig delvis i liknande syfte till samma målgrupper t.ex. utbildningsinsatser

riktade till personal inom hälso- och sjukvården samt socialtjänsten. Det har därför funnits behov av att samordna insatserna mellan berörda parter såväl som ett forum för information och erfarenhetsutbyte. Nätverket har träffats regelbundet under projekttiden.

Fördelning av projektkostnader

Uppdraget finansieras med av regeringen särskilt avsatta medel med 500 000 kronor för 2008 och med 1 500 000 kronor för 2009 respektive 2010. Under projektperioden har medel använts till en halvtids projektledartjänst samt till kostnader för utbildning, konferenser, uppföljning och utvärdering av projektet, resor, dokumentation och informationsinsatser.

Förutsättningar för projektet

Regeringens uppdrag till SiS har sammanfallit med myndighetens arbete för en jämställd vård och behandling. Det har inneburit att prostitutionsprojektet i viljeinriktning och konkreta insatser från start och sedan fortlöpande utgått från att tillgodose flickors och pojkars och kvinnors och mäns villkor och behov och kravet på en jämställd praktik. Parallellt med projektet har en utbildningssatsning pågått som gett institutionernas ledningsgrupper och avdelningsförestandare utbildning att leda verksamheten utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Utbildningarna har berikat projektet genom att det på samtliga organisatoriska nivåer funnits kunskap att reflektera kring genusskapande processer i utformandet av lämpliga insatser i projektet för såväl pojkar, flickor som män och kvinnor.

SiS arbete för en jämställd vård och behandling innebär att säkerställa att verksamheten på de särskilda ungdomshemmen och LVM-hemmen svarar mot båda köns villkor och behov. Arbetet utgår från myndighetens instruktion och finns sedan 2008 formulerad i en särskild policy samt i en handlingsplan för en jämställd vård och behandling för tiden 2008-2010. Planen består av flera konkreta åtgärder som utgår dels från en intern kartläggning (Allmän SiS rapport 2008:6) av vården och behandlingen ur ett jämställdhetsperspektiv och dels från en forskningsrapport (Laanemets och Kristiansen 2008) om kön och behandling inom tvångsvården, som båda färdigställdes 2007. Åtgärderna i handlingsplanen förväntas sammantaget bidra till en mer jämställd praktik.

Två av åtgärderna i handlingsplanen för en jämställd vård och behandling har genomförts inom ramen för prostitutionsprojektet, sid 18-20. Projektet har i dessa fall bidragit till att insatser fördjupats eller fått större omfattning. Ett sådant exempel är utbildningen i sexualitet och genus som genomförts i samarbete med RFSU. Kartläggningen 2007 uppmärksammade behov av större likvärdighet i fråga om

tillgång till sexualrådgivning och dess innehåll på ungdomshemmen. Skillnader noterades mellan könen som innebar att pojkar i mindre utsträckning än flickor fick sexualrådgivning och att de oftare saknade information om preventivmedel. I handlingsplanen för en jämställd vård och behandling formulerades ett uppdrag till SiS regionkontor att, utifrån en fördjupad kartläggning avseende omfattning och innehåll per ungdomshem, tillse att samtliga inskrivna ungdomar får fullvärdig sexualrådgivning oavsett kön. Ytterligare en åtgärd i handlingsplanen som tagit konkret form inom ramen för prostitutionsprojektet är en utbildning för behandlingspersonal att leda samtalsgrupper med fokus på relationer, sexualitet, makt och våld. Åtgärden är ett svar på de stora olikheter mellan könen som framkom i jämställdhetskartläggningen 2007 när det gäller tillgången till samtalsgrupper på institutionerna. Flickor och kvinnor erbjöds i betydligt större utsträckning möjligheten att i grupp reflektera kring centrala jämställdhetsteman som relationer, identitet och sexualitet, jämfört med pojkar och män. Behovet av den här typen av åtgärder påtalas bland andra av Hill (2005) som beskriver hur kön och sexualitet utgör områden som lämnas utanför den egentliga behandlingen och istället ingår i det som benämns de ospecifika behandlingsinslagen uppbyggda bl.a. av personalens egna förhållningssätt och ideologier. Hon konstaterar att om inte dessa områden tas upp i mötet med ungdomar finns en risk för att ungdomarnas ibland fördomsfulla värderingar bibehålls och förstärks i mötet med vården. Liknande resonemang för Pettersson (2009) i en intervjustudie med SiS personal där hon ser skäl att uppmärksamma framför allt pojkars sexualitet och att tillgodose ett behov av samtal om kärleksrelationer och kroppsliga frågor, som hon menar är ett eftersatt område som främst flickor får del av. Viktiga frågor hanteras inte, som hur pojkar mår som anses "ta för sig" och vilka bilder av sex, nära relationer och flickor den inställningen skapar hos dem.

Samtalsgrupperna i projektet fokuserar på vänskap/relationer, identitet, kön och sexualitet och förhåller sig till och diskuterar ideal och normer om hur en flicka/kvinna eller pojke/man ska vara, varför man har de åsikter man har och var de kommer ifrån. På det sättet kan grupperna verka förebyggande och bidra till eftertanke och reflektion hos en grupp unga och vuxna som har en samlad tung problematik som sannolikt bidrar till ökad exponering för risker på sexualitetens område, som också kartläggningen indikerar.

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Inventering av kunskapsläget

Omfattning och målgrupp

Av Socialstyrelsens senaste rapport från 2007 framgår att det är svårt att uppskatta förekomst och omfattning av prostitution samt vilka uttryck den tar. Kartläggningen visar att omfattningen av gatuprostitutionen har minskat betydligt. Den största delen av prostitutionen idag antas äga rum inomhus. Den ökande användningen av internet och mobiltelefoner har inneburit att marknadsföringen av sexuella tjänster och sexhandeln kan ske mer diskret och i princip oberoende av om det är i en storstad eller på en mindre ort (Socialstyrelsen 2007).

År 2004 publicerade forskarna Carl-Göran Svedin och Gisela Priebe studien "Ungdomars sexualitet - attityder och erfarenheter". Studien baseras på en enkät hos elever i gymnasieskolans år 3. Den visar att 1,4 procent av eleverna någon gång sålt sex mot ersättning. Detta motsvarar 1,0 procent bland de kvinnliga eleverna och 1,8 procent av de manliga eleverna. Forskarna urskiljer två mönster hos ungdomarna. Det första handlar om att ungdomarna har levt och lever ett påtagligt sexualiserat liv, vilket visar sig genom en tidig sexualdebut, intensivare sexualliv med flera partners och större erfarenhet av olika sexuella aktiviteter, samt i en del fall ungdomar som uppvisade sexuella förövarbeteenden. En del av detta kan enligt studien sannolikt kopplas till erfarenheter av egna sexuella övergrepp och andra traumatiska upplevelser under uppväxten. Det andra mönstret kännetecknas av ett utagerande, prövande och gränsöverskridande beteende som kommer till uttryck i en påtagligt ökad förekomst av rökning, alkoholkonsumtion, stölder, inbrott (pojkar) och missbruk (framförallt bland flickor). Våren 2009 genomförde samma forskare en uppföljande studie (Svedin och Priebe 2009) som visade i stort sett samma siffror som den förra. 1,5 procent uppgav att de någon gång sålt sex mot ersättning. Detta motsvarar 1,2 procent bland de kvinnliga eleverna och 1,7 procent av de manliga eleverna. I Ungdomsstyrelsens ungdomsenkät från 2009 riktad till unga mellan 16-25 år uppgav 1,7 procent bland såväl killar som tjejer att de tagit emot ersättning för sex.

Abelsson och Hulusjö genomförde en webbaserad studie 2008 med ungdomar över 18 år från Västra Götalands län. Totalt uppgav 9,1 procent (11,4 procent av männen och 7,4 procent av kvinnorna) att de hade sålt sexuella tjänster. Abelsson och Hulusjö fann i likhet med Svedin och Priebe att dessa ungdomar levde ett påtagligt sexualiserat liv med en tidig sexualdebut, ett intensivt sexualliv med en rad olika partners, men man kan också se ett utagerande och gränsöverskridande mönster där missbruk och

kriminalitet ofta förekommer. Studien visar att internet och mobiltelefoner är ett mycket vanligt sätt att få kontakt.

Richert och Svensson presenterade 2009 en studie om "Hiv på institution" som delvis berör frågor om sexuellt riskbeteende och då frågan om att ha sålt eller köpt sex bland personer inskrivna på SiS institutioner. Klienterna i studien var fördelade på nio LVM-hem och tio särskilda ungdomshem belägna över hela landet. Totalt deltog 307 klienter i studien. Den yngsta deltagaren var 13 år och den äldsta 71 år. Majoriteten av kvinnorna (59 procent) var inskrivna på LVM-hem medan majoriteten av männen (60 procent) var inskrivna på särskilda ungdomshem. Studien visade att 12 procent av de som svarade hade köpt sex för pengar eller droger och att 15 procent hade sålt sex för pengar eller droger. Studien visar att det är mindre vanligt i den yngre åldersgruppen (18 år eller yngre) med erfarenhet av att sälja och köpa sex.

Behandlingsinsatser och metoder

En inventering genomförd av Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS 2008) visar att det saknas kunskap om lämpliga arbetsätt och insatser överlag när det gäller prostitution och människohandel för sexuella ändamål. I utredningen summeras en systematisk kartläggning av metoder i arbetet med personer i prostitution och offer för människohandel för sexuella ändamål. Kartläggningen är mycket omfattande och inkluderar en rad internationella studier. Resultatet av kartläggningen ger emellertid föga stöd för rekommendationer av lämpliga arbetsätt för målgruppen i Sverige. De flesta studier utgår från länder där förutsättningarna är mycket ojämförbara. För det andra handlade många av studierna om skadereduktion (t. ex utdelning av kondomer för att minska risken för hiv och andra sexuellt överförbara sjukdomar) vilket inte är lika relevant i SiS verksamhet. För det tredje har mycket få av metoderna utvärderats på ett sådant sätt att det går att dra slutsatser om vilka effekter deras tillämpning har.

SiS ingångar till uppdraget, avgränsningar och definitioner

Kunskapsinventeringen visar att vägarna in i prostitution är komplexa och inte alltid orsakas av ett tungt missbruk, utan kan bero på tillfälligheter. Arenorna där sexuella tjänster förmedlas har blivit fler och mer mångskiftande än tidigare och kontakterna sker oftare via internet och mobiltelefoner. Ungdomars byte och försäljning av sexuella tjänster förekommer sällan på kända prostitutionsarenor. Deras erfarenheter kan beskrivas som en glidning från ömsesidig sexualitet till sexualitet som bytesvara, som kännetecknas av otydliga transaktioner och tysta överenskommelser. Många ungdomar identifierar sig inte som prostituerade eller sexsäljare (Abelsson och Hulusjö 2008).

Mot den bakgrunden har det varit angeläget att i projektet utgå ifrån en förståelse och en definition av prostitution som tydligt inrymmer så kallad gråzonsprostitution och som inkluderar alla de målgrupper som beskrivs i studier och av verksamma på området. I det avseendet har det varit viktigt att förhålla sig till och synliggöra

stereotypa föreställningar som omgärdar försäljning eller byte av sexuella tjänster. Exempelvis att synliggöra grupper som på grund av traditionella könsbundna förståelser av fenomenet prostitution osynliggörs, som gruppen pojkar, män och hbt-personer (homosexuella, bisexuella och transpersoner) såväl flickor som pojkar, kvinnor som män och homo-, bi- och transpersoner, som av flera beskrivs som osynliga aktörer. Följande definition har använts i projektet: *Försäljning och byte av sexuella tjänster i utbyte mot droger, saker, pengar, boende, att bli accepterad, få bekräftelse.*

Ungdomar och klienter som placeras på SiS institutioner befinner sig i utsatta livssituationer och har i regel en omfattande problematik inom en rad livsområden, inom vilka erfarenheter av byte eller försäljning av sexuella tjänster kan uppmärksammas. SiS differentierar således inte vården med hänsyn enbart till prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Personer med dessa erfarenheter kan återfinnas på alla institutioner. Mot den bakgrunden har insatserna i projektet utformats för att komma samtliga SiS regioner till del och nå institutioner som arbetar med såväl flickor och pojkar som kvinnor och män. SiS har valt att arbeta förebyggande och att satsa på utbildningar för en så stor andel av personalen som möjligt. Detta i syfte att utveckla gemensamma förhållningssätt och ett likvärdigt bemötande inom myndigheten.

Insatser i projektet

Kartläggning av målgruppen inom SiS

Målgruppen har kartlagts med stöd av data från myndighetens dokumentationssystem ADAD (Adolescent Drug Abuse Diagnosis) som används inom ungdomsvården och DOK (Dokumentationssystem inom missbrukarvården) som används inom missbruksvården. ADAD inskrivningsintervju innehåller en fråga om sexuella tjänster; *Hur ofta, om någonsin, har ungdomen haft sex i utbyte mot pengar, alkohol, narkotika, boende osv.* I DOK inskrivningsintervju ställs två frågor om prostitution - dels om klienten har haft inkomst av prostitution de senaste sex månaderna, dels om prostitution varit klientens huvudsakliga sysselsättning de senaste sex månaderna.

Majoriteten av de ungdomar och klienter som vårdas på SiS institutioner har omfattande problem inom många livsområden. De har ofta multiproblem i olika kombinationer från områden som familj, kriminalitet, missbruk, psykisk problematik och beteendestörningar. Komplexiteten i ungdomars och klienters problematik visar på gruppens utsatthet. Att skatta omfattningen av försäljning eller byte av sexuella tjänster, eller missbruk för den delen, är svårt. Det är ett känsligt område att fråga om och mörkertalet anses allmänt som stort. Det tillsammans med målgruppens komplexa

och omfattande problematik inom flera livsområden indikerade att det kunde finnas en viss underrapportering av ungdomars och klienters erfarenheter av försäljning och byte av sexuella tjänster. Projektet gav SiS möjlighet att ställa frågor till ungdomar och klienter om sexuellt risktagande. Syftet var att få ökad kunskap om målgruppen samt dess utsatthet på såväl individuell som aggregerad nivå (flickor/kvinnor, pojkar/män). Mot den bakgrunden togs ett formulär fram med särskilda frågor om försäljning och byte av sexuella tjänster som ställdes till ungdomar och vuxna missbrukare i samband med ADAD- respektive DOK- inskrivningsintervjuer under 2010.

Ungdomar som haft sex mot ersättning

I samband med inskrivning vid institution uppger 38 ungdomar eller 6,7 procent av de 567 ungdomar som intervjuades med de särskilda frågorna att de haft sex i utbyte mot någon form av ersättning, tabell 1. Detta motsvarade 12 procent bland flickorna och fyra procent bland pojkarna. En direkt jämförelse är svår att göra men resultatet av kartläggningen indikerar att andelen ungdomar som sålt eller bytt sexuella tjänster inte ökat jämfört med en tidigare undersökning (SiS delrapport 2009).

Av de ungdomar som haft sex i utbyte mot ersättning, uppger både pojkarna och flickorna att det skett vid enstaka tillfällen (median 2,5 gånger). Genomsnittsåldern var 15,5 år både för pojkarna och flickorna första gången detta skedde, med en variation från 12 år (en flicka och en pojke) till 19 år (två flickor). Flickorna var i genomsnitt ett år yngre än pojkarna första gången de hade sex i utbyte mot ersättning.

Tabell 1: Har du någonsin haft sex i utbyte mot pengar, alkohol, narkotika, boende osv? Redovisat efter antal, andel och kön. N=567

	Flickor		Pojkar		Totalt	
	n	%	n	%	n	%
Nej	170	88	359	96	529	93
Ja	24	12	14	4	38	7
Totalt	194	100	373	100	567	100

Ungdomarna träffar sina köpare genom kompisar

Av de 38 ungdomar som haft sex mot ersättning anger majoriteten att de mött sin köpare genom kompisar. Andra vanliga kontaktytor är internet och på gatan, tabell 2. Att kompisar är den mest frekvent rapporterade kontaktytan är en indikator på att ungdomar som är socialt utsatta påverkar varandra negativt. Risken att individen utvecklar ett riskfyllt och destruktivt beteendemönster kan öka när ungdomar med problembeteenden samlas. Det är väl känt att en av de tyngsta riskfaktorerna för en fortsatt negativ beteendeutveckling är att ha antisociala vänner.

Tabell 2: Hur träffade du personen/erna du fick ersättningen av? (Fler alternativ är möjliga). Redovisat efter antal och kön. N=38

	Flickor	Pojkar	Totalt
På krogen	5	3	8
Genom kompisar	21	11	32
Genom vuxen/vuxna	5	0	5
Genom Internet	11	4	15
Genom annons	1	1	2
Genom eskortverksamhet	3	0	3
På gatan	9	1	10
Annat*	5	1	6

*Genom sin syster, på vårdcentralen

Pengar eller droger är den vanligaste ersättningen

Ungdomarna uppger att den vanligaste ersättningen för att ha haft sex är pengar, narkotika eller alkohol. Det visar på sambandet mellan byte/försäljning av sexuella tjänster och missbruk. Andra ersättningar är mat, boende och känslan av att bli bekräftad och accepterad, tabell 3. Detta förstärker bilden av ungdomarnas utsatthet och visar på betydelsen av att tillhandahålla insatser riktade mot sexuell utsatthet.

Tabell 3: När du har fått ersättning för något som har med sex att göra, vilken typ av ersättning har du fått? (Flera alternativ är möjliga). Redovisat efter antal och kön. N=38

	Flickor	Pojkar	Totalt
Mat	4	3	7
Kläder, skivor, smycken mm	3	0	3
Resor, restaurangbesök, biobesök	1	0	1
Alkohol el narkotika	20	9	29
Pengar	20	8	28
Boende	10	5	15
Annat, bekräftelse, bli accepterad, kärlek, omtanke etc.*	8	5	13

*Ersättning för en taxiresa, mobil, dator, kamera, tobak.

Ungdomar som tillfrågats om sex mot ersättning

Kartläggningen visar att 86 ungdomar¹ eller 15 procent av de ungdomar som intervjuades någon gång blivit erbjudna pengar eller annan ersättning för att utföra någon form av sexuell tjänst som exempelvis att visa sig naken för någon, onanera åt

¹ I de 86 ungdomar ingår även de ungdomar som fått erbjudande och sedan haft sex mot ersättning.

någon, ha samlag med någon. Detta motsvarade 33 procent bland flickorna och sex procent av pojkarna, tabell 4. En större andel av flickorna uppger att de har blivit erbjudna ersättning. Pojkar som har fått ett erbjudande accepterar det däremot i större utsträckning än flickor. Att ungdomarna fått frågan att gentemot ersättning utföra sexuella tjänster visar i sig på målgruppens utsatthet och att de vistas i en social riskfylld miljö.

Tabell 4: Har det hänt att du har blivit erbjuden pengar eller annan typ av ersättning för något som har med sex att göra som t.ex. att du visat dig naken för någon, onanerat åt någon, haft samlag med någon? Redovisat efter antal, andel och kön. N=567

	Flickor		Pojkar		Totalt	
	n	%	n	%	n	%
Nej	130	67	351	94	481	85
Ja	64	33	22	6	86	15
Totalt	194	100	373	100	567	100

En utsatt målgrupp

I en sammanställning av data från ADAD för perioden 1997 - 2007 uppger ungdomar som haft sex mot ersättning ett större hjälpbehov avseende bl.a. psykisk hälsa, kriminalitet och missbruk jämfört med ungdomar som inte haft sex i utbyte mot någon form av ersättning (SiS delrapport 2009).

Denna kartläggning bekräftar dessa resultat. Ungdomar som har fått erbjudande (men avböjt) eller har erfarenhet av byte/försäljning av sexuella tjänster uttrycker i högre grad än de ungdomar som inte sålt sex oro och hjälpbehov inom livsområdena psykisk och fysisk hälsa, skola, alkohol och narkotika samt vänner och frid. Likaså anger en större andel att de har blivit psykiskt misshandlade av en partner eller av en föräldrafigur samt att de har blivit utsatta för sexuella övergrepp av någon som de står i beroendeställning till eller av en annan person.

SiS vård- och behandlingsinsatser har varit i paritet med det hjälpbehov ungdomarna uttrycker inom olika livsområden; psykisk hälsa, familj, vänner droger osv. Här finns ingen skillnad jämfört med vad andra ungdomar erbjuds. Insatserna har bestått av exempelvis psykologsamtal och motiverande samtal (MI). Genom att fråga ungdomen om sexuella erfarenheter visar personalen att det är tillåtet att prata om den egna utsattheten och att området inte är tabu. Det är av stor betydelse att personalen har kompetens och känner att de kan stödja den unge. Genomförda utbildningsinsatser har skapat bättre förutsättningar att i ett behandlande perspektiv diskutera ungdomars sexualitet och sexuellt riskbeteende och utsatthet.

Vuxna som haft sex mot ersättning

När det gäller vuxna uppger 37 klienter eller sju procent av de 515 klienter som intervjuades att de har haft sex i utbyte mot någon form av ersättning. Detta motsvarar 15 procent av kvinnorna och fyra procent av männen. Av de klienter som har sålt sex uppger merparten att de har gjort det mer än en gång. Medelåldern första gången klienterna sålde sex är 19,7 år² och kvinnorna är i genomsnitt ett år yngre än männen.

Tabell 5. Har du någonsin haft sex i utbyte mot pengar, alkohol, narkotika, boende osv? Redovisat efter antal, andel och kön. N= 515

	Kvinnor		Män		Totalt	
	n	%	n	%	n	%
Nej	128	85	350	96	478	93
Ja	23	15	14	4	37	7
Totalt	151	100	364	100	515	100

Klienterna träffar sin "köpare" på gatan eller genom kompisar

Av de 37 klienter som har haft sex mot ersättning är det vanligast att klienterna träffar sina "köpare" genom kompisar, krogen eller "på gatan", tabell 6. Resultaten visar vilken utsatt miljö som SiS klienter vistas i. Det är på gatan eller genom vänner i sitt sociala nätverk flertalet klienter som haft sex mot ersättning kommer i kontakt med sina "köpare". Betydligt färre uppger att de fått kontakt genom internet eller annonsering.

Tabell 6: Hur träffade du personen/erna du fick ersättningen av? (Fler alternativ är möjliga). Redovisat efter antal och kön. N=37

	Kvinnor	Män	Totalt
På krogen	4	7	11
Genom kompisar	9	8	17
Genom Internet	6	2	8
Genom annons	0	1	1
Genom eskortverksamhet	1	1	2
På gatan	12	5	17
Annat*	11	10	21

*i affärer, tågstationer, personal inom psykiatrin, knarkkontakter, polis, porrklubb, på bingo, i skolan

² Den yngsta var 8 år (man) och den äldsta 49 år (kvinna) första gången.

Pengar eller droger är den vanligaste ersättningen

Den vanligaste ersättning som klienterna anger är pengar samt alkohol/narkotika. Det indikerar det samband som finns mellan försäljning av sexuella tjänster och missbruk. Andra typer av ersättning är att få husrum eller känna sig sedd och bekräftad, tabell 7.

Tabell 7: När du har fått ersättning för något som har med sex att göra, vilken typ av ersättning har du fått? (flera alternativ möjliga). Redovisat efter antal och kön. N=37

Typ av ersättning	Kvinnor	Män	Totalt
Mat	3	5	8
Kläder, skivor, smycken mm	4	4	8
Resor, restaurangbesök, biobesök	1	4	5
Alkohol el narkotika	23	13	36
Pengar	25	12	37
Boende	7	7	14
Annat, bekräftelse, bli accepterad, kärlek, omtanke etc.*	5	6	11

*fick köra bil, fick presenter som barn, släppte anklagelserna.

Klienter som tillfrågas om sex mot ersättning

Kartläggningen visar att 80 klienter³ eller 16 procent av de klienter som intervjuades har någon gång blivit erbjudna pengar eller annan ersättning för att utföra någon form av sexuell tjänst som t.ex. att visa sig naken för någon, onanera åt någon, ha samlag med någon. En större andel kvinnor har fått erbjudandet, tabell 8. Däremot accepterar män och kvinnor erbjudanden om ersättning för sexuella tjänster i lika hög utsträckning. Kartläggningen identifierar den grupp klienter som ligger i riskzonen för prostitution, klienter som fått erbjudande att gentemot ersättning utföra någon form av sexuell tjänst men som avböjt. Att en klient får erbjudandet indikerar att denne vistas i ett destruktivt sammanhang och riskerar att hamna i prostitution.

Tabell 8: Har det hänt att du har blivit erbjudna pengar eller annan typ av ersättning för något som har med sex att göra som t.ex. att du visat dig naken för någon, onanerat åt någon, haft samlag med någon? Redovisat efter antal, andel och kön. N=515

	Kvinnor		Män		Totalt	
	n	%	n	%	n	%
Nej	102	68	332	91	434	84
Ja	49	32	31	9	80	16
Vet ej	0	0	1	0	1	0
Totalt	151	100	364	100	515	100

³ I de 80 klienter ingår även de som fått erbjudande och sedan haft sex i utbyte mot ersättning.

En utsatt målgrupp

De klienter som vårdas på SiS LVM-hem är en utsatt grupp med ett tungt missbruk och multiproblematik. Genom särskilda frågor ställda under 2010 har SiS fått bättre kunskap om den grupp klienter som har sex i utbyte mot ersättning. De klienter som fått erbjudandet om byte eller försäljning av sexuella tjänster är särskilt utsatta inom vissa områden. En sammanställning av data från DOK för perioden 2001-2008 påvisar att klienter med erfarenhet av prostitution har ett större hjälpbehov inom flera livsområden relaterat till klienter som inte har prostituerat sig (SiS delrapport 2009). Denna kartläggning visar likartade resultat. Exempelvis är klienter som har fått erbjudande eller har erfarenhet av sex i utbyte mot ersättning i större utsträckning bostadslösa eller bor tillsammans med en partner som missbrukar. De har i större utsträckning blivit misshandlade psykiskt, fysiskt eller sexuellt före och efter sin missbruksdebut, jämfört med klienter som inte fått erbjudande om eller haft sex mot ersättning. Vidare, klienter som fått erbjudande eller haft sex i utbyte mot ersättning är i högre grad kriminellt aktiva tiden direkt innan inskrivning på ett LVM- hem, samt har eller har haft ett injektionsmissbruk i större utsträckning än klienter som varken fått erbjudande om eller haft sex i utbyte mot ersättning. Resultaten åskådliggör denna klientgrupps särskilda utsatthet och behov av långsiktig hjälp och stöd inom flera livsområden.

Sammanfattande slutsatser

De särskilda frågor om sexuella tjänster som kompletterat ADAD-, och DOK-intervjuerna under 2010, har inte inneburit att ungdomar och klienter som tar emot ersättning för sexuella tjänster blivit lättare att identifiera. Däremot har frågorna inneburit att kunskapen om dessa ungdomar och klienter förstärkts. Det ger förutsättningar till att ge relevanta hjälpinsatser men också till att utveckla och anpassa insatser i enlighet med målgruppens särskilda behov. Här är samverkan mellan institutionerna, socialtjänsten och hälso- och sjukvården betydelsefull.

Undersökningen visar att bland de ungdomar och vuxna missbrukare som placeras inom SiS finns en grupp som befinner sig i riskzonen för sexuellt utnyttjande. Kartläggningen har gett ny kunskap om denna grupp ungdomar och vuxna, dvs. den grupp som har fått frågan gällande försäljning eller byte av sexuella tjänster men som har avböjt. Att ungdomar och vuxna har fått frågan om att utföra en sexuell tjänst i utbyte mot ersättning är i sig en indikator på målgruppens utsatthet och vilket socialt kontext de befinner sig i.

Det är av vikt att SiS personal har adekvat utbildning och bättre kunskap om den grupp ungdomar och vuxna som använder sin sexualitet som ett medel att få något annat än sexuell tillfredställelse. Det handlar om att fråga och hur man frågar och bemöter den enskilde vid inskrivning på institutionerna för att synliggöra gruppen med erfarenhet av sexuell utsatthet, och att personalen känner sig trygg i sin kompetens och har

verktyg att hjälpa och stödja.

Kärnan i SiS vård och behandling är att vården ska utgå från den enskildes behov och förutsättningar. Kartläggningen visar på vikten av att SiS erbjuder hjälp och stöd inom flera olika livsområden. Konkreta åtgärder är exempelvis insatser som psykologsamtal, familjeterapi och MI. Vidare indikerar kartläggningen betydelsen av att i behandlingsprocessen synliggöra flickors/pojkars och kvinnors/mäns sexualitet.

Kunskap om prostitution och människohandel för sexuella ändamål

I december 2008 anordnades två konferenser för SiS institutionschefer och avdelningsföreståndare. Konferenserna innehöll föreläsningar som klargjorde begrepp som prostitution, människohandel och sexuell exploatering samt information om hur olika aktörer arbetar med personer som varit utsatta för svåra trauman. SiS konferens för hälso- och sjukvårdspersonal 2009 innehöll information om arbete med personer utsatta för olika infektioner i samband med prostitution och HIV.

I början av 2010 anordnades tre regionala seminarier för behandlingspersonal med föreläsningar som innehöll kunskap om hur man närmar sig personer som varit utsatta för svåra trauman. Föreläsningar om sexuell exploatering i olika former kombinerades med gruppdiskussioner med möjlighet att ställa frågor och utbyta erfarenheter. Deltagarna fick en bild av människohandel i Sverige och vad det innebär med utsatthet, hot, tvång och exploatering av framförallt barn och ungdomar. MI framhölls som en bra metod att närma sig och prata om svåra områden. Prostitutionsgruppen i Göteborg informerade om sina erfarenheter av att arbeta med ungdomar och vuxna personer som använder sin sexualitet som ett medel att få något annat än sexuell tillfredsställelse. BUP Elefantens online projekt (Jonsson, Warfvinge Banck 2009) som kartlagt hur ungdomar lever med sociala medier visar att ungdomar som utsätter sig för sexuellt utnyttjande tenderar att vara traumatiserade av tidigare liknande upplevelser. Syftet med seminarierna var att ge SiS personal konkreta kunskaper möjliga att omsätta i behandlingsarbete. Föreläsningarna betonade hur viktigt det är att professionella i det *sociala behandlingsarbetet* vågar ställa frågor om sexuella erfarenheter under tiden på institutionen. Att ställa frågor visar på intresse och omsorg och att det är tillåtet att prata om den egna utsattheten.

Kunskap om sexualitet och genus

Under 2010 genomfördes en utbildning i sexualitet och genus där sexualitet togs upp både i ett brett perspektiv och med särskilt fokus på frågor som rörde utsatthet för

prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Målet med utbildningen var att öka personalens kunskap om sexualitet, ge personalen förutsättningar att samtala om sexualitet i vård och behandlingsarbetet samt att utveckla gemensamma förhållningssätt. Utbildningen riktade sig till samtliga yrkeskategorier med klientkontakt som behandlingspersonal, sjuksköterskor, lärare etc. Utbildningen som togs fram i samarbete med RFSU, Prostitutionsgruppens referensgrupp, representanter från SiS regionkontor samt behandlingspersonal från institutionerna omfattade två halvdagar med en månads mellanrum förlagd till institutionerna. Utbildningen prövades först som en pilotutbildning på tre ungdomshem och tre LVM-hem under tiden november 2009-februari 2010. Cirka 125 personer deltog vid det första utbildningstillfället och ett något färre antal dag två. Det är svårt att ange exakt antal personer som deltagit i utbildningen eftersom all personal inte deltagit vid samtliga utbildningstillfällen. En utvärdering av pilotprojektet visade att utbildningen bidragit till att personalen fått ökad kunskap och nya perspektiv på sexualitet (RFSU 2009).

Under 2010 har 15 utbildningstillfällen bestående av två halvdagar med cirka en månads mellanrum genomförts på 13 ungdomshem och fyra LVM-hem. Cirka 245 personer från institutionerna har deltagit i utbildningarna. Under projektperioden har totalt 21 utbildningstillfällen genomförts på 23 institutioner, varav 16 ungdomshem och sju LVM-hem. Sammanlagt har cirka 370 personer (behandlingspersonal, lärare, sjuksköterskor) deltagit i RFSU:s utbildning i sexualitet och genus. Utbildningens innehåll finns bilagd.

Samtalsgrupper om relationer, sexualitet, makt och våld

I en intern kartläggning 2007 noterade SiS bl.a. att flickor och kvinnor i större utsträckning än pojkar och män deltog i gruppverksamhet som fördjupade sig i frågor om identitet, relationer, sexualitet. Kartläggningen resulterade i en handlingsplan för en jämställd vård och behandling som slog fast att sådan gruppverksamhet bör komma inskrivna till del, oavsett kön och då utgå ifrån ett normkritiskt perspektiv. Arbetet med att åstadkomma sådan verksamhet har skett inom ramen för prostitutionsprojektet. Syftet har varit att skapa ett forum för ungdomar och vuxna på SiS institutioner, oavsett kön, att samtala om och få fördjupad förståelse för normer och värderingar som omgärdar kön på teman som relationer, sexualitet, makt och våld. Detta har skett genom att utbilda och handleda SiS personal som sedan tillhandahåller gruppverksamhet för ungdomar och vuxna på institutionen.

Utbildningen bygger på handledningen *NORM-al, eller?* (Fridh, Sjögren och Söderström 2003), som anpassats av upphovsmännen till SiS uppdrag, målgrupper och syften. Den har omfattat två plus en dag och organiserats som ett internat. Utbildningen har gett SiS personal kunskaper och konkreta metoder att genom samtalsgrupperna verka för

människors lika värde, att stärka framför allt flickor och pojkar att göra egna val och ställningstaganden, att synliggöra föreställningar om kön och sexualitet, att bryta normer och att motverka homofobi och sexism.

I uppdraget till deltagande institutioner låg att under året starta samtalsgrupper på den egna institutionen. För att stötta implementeringen följdes utbildningen av tre handledningstillfällen hösten/vintern 2010. Dessa har utgått från de problem eller dilemman som varit mest aktuella för deltagarna när de omsatt utbildningens kunskaper i praktiken, i samtalsgrupper på institutionen.

Sammantaget har 21 deltagare från 11 ungdomshem och två deltagare från ett LVM-hem fått del av utbildning och handledning.

En utvärdering efter avslutad utbildning visar att 11 av de 12 deltagande institutionerna regelbundet bedriver gruppverksamhet. För 10 institutioner är det ett direkt resultat av utbildning och handledning att samtalsgrupper introducerats som en ny aktivitet på avdelningarna. För de två institutioner som hade motsvarande verksamhet sedan tidigare har utbildning och handledning bidragit till en bättre struktur och mer givande diskussioner. Ungdomars och klienters inställning till samtalsgrupperna beskrivs som positiv och nyfiken.

Samverkan med socialtjänsten

SiS har tillsammans med socialtjänsten utvecklat arbetssätt som syftar till att stärka samverkan och eftervårdinsatser med ett långsiktigt perspektiv för ungdomar och klienter. Under åren 2004 - 2008 genomfördes tre projekt i samverkan med socialtjänsten. Två av projekten utvecklade tvångsvården och eftervården för vuxna missbrukare – Vårdkedjeprojektet och Ett kontrakt för livet. Det tredje projektet - Motverka våld och gäng vände sig i liknande syfte till ungdomar i tvångsvård. Det samlade resultatet av projekten visar på vikten av en tidig gemensam planering och en sammanhållen vårdinsats som omfattar både tvångsvården (SiS ansvar) och eftervården (socialtjänstens ansvar). De gemensamma erfarenheterna från projekten har resulterat i en vägledning Vårdkedja med framgång, framtagen av SiS tillsammans med SKL. Det arbetssätt som framhålls i vägledningen är också det som använts i projektet för att etablera samverkan och nå hållbara behandlingsresultat.

Avslutande diskussion

SiS har organiserat regeringens uppdrag som ett projekt men har sedan starten arbetat långsiktigt för att förankra och integrera förvärvad kunskap och genomförda insatser i den ordinarie verksamheten. En strategi har varit att genomföra insatser inom ramen för redan etablerade satsningar, som arbetet för en jämställd vård och behandling.

Projektet har gett SiS ny kunskap om hjälpbehoven för såväl den grupp som uppger att de haft sex mot ersättning som den grupp som fått erbjudanden men sagt nej. Kartläggningen visar ungas och vuxnas utsatthet och behov av stöd och långsiktiga insatser på flera områden. Att t.ex. en av tre flickor och en av tre kvinnor någon gång fått erbjudanden om ersättning för att utföra sexuella tjänster, säger något om det sociala sammanhang de befinner sig i. Målgruppen har omfattande behov av insatser på flera livsområden, vilket ställer krav på sammanhållna vårdinsatser.

Projektet har visat att det är viktigt att SiS personal har nödvändig kunskap för att tillgodose hjälpbehov som är relaterade till sexuell utsatthet och ohälsa. Utmaningen ligger i att öka personalens kompetens att möta frågor kring sexualitet och att se betydelsen av att inkludera frågor om sexualitet i vård och behandlingsarbetet. Ökad kunskap om vikten av sexuell hälsa bidrar till en bättre eftervårdsplanering i samverkan med socialtjänsten. SiS och socialtjänstens gemensamma erfarenheter av arbete med vårdkedjor visar på vikten av en tidig gemensam planering och en sammanhållen vårdinsats som omfattar både institutionsvistelsen och eftervården.

Insatserna i projektet har även påverkat myndighetens ordinarie arbete. Det gäller t.ex. utvecklingen av befintliga instrument (ADAD och DOK) för utredning och behandlingsplanering, där vi sett vikten av att ställa frågor som fokuserar sexualitet. Det hade varit önskvärt att under projekttiden följa upp de insatser ungdomar och klienter tagit del av, såväl under vistelsen på institutionen som under eftervården. Det hade dock ställt krav på ett samverkansuppdrag med socialtjänsten och en utökad projekttid. Kunskap och resultat från projektet ska arbetas in i den handlingsplan för SiS fortsatta arbete med en jämställd vård och behandling som nu tas fram. Därigenom får de konkreta insatser som påbörjats en naturlig fortsättning. Ett exempel är en fördjupningsutbildning som planeras för 2011 och som bygger vidare på den grundutbildning i sexualitet och genus som SiS och RFSU utformat och genomfört på ett urval institutioner under projekttiden. Ett annat exempel är ett planerat nätverk som ska stödja den personal som under projektet startade samtalsgrupper på institutionerna, en verksamhet som fortsätter efter projektiden. SiS ser samtalsgrupperna som del i ett förebyggande arbete för att nå de riskgrupper som identifierats i projektet. SiS har också finansierat forskning om sexuell risktagande bland tvångsomhändertagna flickor och pojkar inom SiS. I studien genomförs

kvalitativa intervjuer vars resultat ska ligga till grund för utformandet av en undervisningsmodell i sex och samlevnadsfrågor för denna grupp.

Det är angeläget att ta tillvara och sprida de kunskaper och erfarenheter som blivit resultatet av regeringens handlingsplan. För SiS del är det relevant att särskilt följa resultatet av exempelvis Socialstyrelsens, RFSL:s och Ungdomsstyrelsens uppdrag. SiS föreslår att berörda departement får i uppdrag att bilda och administrera nätverk med myndigheter och aktörer som genomfört åtgärder och som har identifierat gemensamma utvecklingsområden eller målgrupper.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Ewa Persson Göransson. I handläggningen har deltagit utvecklingsdirektören Nils Åkesson, utredaren Åsa Frodlund och utredningssekreteraren Erna Gudmundsdottir. Föredragande har varit utredaren Anita Andersson.

Ewa Persson Göransson

Anita Andersson

Kopia:

Ledningsgruppen

Institutionschefer

Registratorer

HK-chefer

Fackliga företrädare

Huvudskyddsombudet

Referenser

- Abellsson J, Hulusjö A, (2008). I sexualitetens gränstrakter. En studie av ungdomar i Göteborg med omnejd som säljer och byter sexuella tjänster. Prostitutionsgruppen i Göteborg. Göteborgs stad.
- Allmän SiS rapport (2008:6). SiS vård och behandling ur ett jämställdhetsperspektiv.
- Byström Hanna (2010) Sexuell hälsa som en del av institutionsvården – en studie av personalens reflektioner kring kunskap och bemötande av sexualitet på behandlingshem. Socionomprogrammet. C-uppsats Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Fridh, Sjögren, Söderström (2008). Normal eller? Vägledning, ledarmaterial för att sätta killar i rörelse. Ett inspirationsmaterial med jämställdhetsfokus, för den som vill arbeta med killar och killgrupper. Sensus studieförbund, 2003.
- Hill T(2005). Allians under tvång.
- IMS (2008): Interventioner mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. En systematisk kartläggning med kompletterande intervjuer av svenska insatser.
- Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2008): Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Skr. 2007/08:167.
- Jonsson, Warfvinge Banck (2009). Barn och sexuella övergrepp via IT. Erfarenheter från Onlineprojektet på BUP-Elefanten i Linköping.
- Laanemets, L och Kristiansen, A (2008): Kön och behandling inom tvångsvård en studie av hur vården organiseras med avseende på genus. Forskningsrapport nr 1. Stockholm: Statens institutionsstyrelse.
- Pettersson T (2009): Betydelse för vårdens utformning. Att arbeta på enkönade eller blandade avdelningar. SiS följer upp och utvecklar nr/2009. Stockholm. Statens institutionsstyrelse.
- RFSU (2009) Samtal om sexualitet på behandlingshem – en utvärdering av utbildningssatsningen på sex SiS-institutioner.
- RFSU (2010)Berör sexualitet i socialt behandlingsarbete. Sammanfattande dokument för deltagarna i RFSU:s utbildning för SiS personal hösten 2010.
- Richert T, Svensson B (2009). HIV på institution-Ett projekt med syfte att öka kunskapen om och minska spridningen av blodsmittor. Malmö högskola; Fakulteten för Hälsa och samhälle.
- SiS delrapport 2009 (Dnr 39-932-2008) Uppdrag att förstärka arbetet med vuxna missbrukare och ungdomar som har varit, är eller riskerar att bli utsatta för prostitution eller människohandel för sexuella ändamål.
- Socialstyrelsen, Kännedom om prostitution 2007, (2007).
- Svedin C-G, Priebe G (2004). Ungdomars sexualitet-attityder och erfarenheter. I sexuell exploatering av barn i Sverige. SOU 2004:71.
- Svedin C-G Priebe G (2009). Enkätundersökning. Unga, sex och internet.
- Ungdomsenkäten 2009. Ungdomsstyrelsen.